

Artikkel om ansvar for skade på og av dyr i konflikt med bil og tog

av Ole Rune Døskeland 18. mai 2006

I dagens samfunn er det en kjent problemstilling at det ofte oppstår konflikter mellom dyr og menneskeskapte innretninger som tog og bil. Dette kan medføre store fysiske og psykiske påkjenninger hos både dyr og mennesker.

Spørsmålet er da hvilke retter og muligheter man har til hjelp og erstatning hvis en slik situasjon oppstår.

I det følgende vil jeg gjennomgå noen av problemstillingene som knytter seg til dette temaet. Fokus vil rettes mot erstatningsplikt og rett i forbindelse med påkjørsel av bil og tog og tilgrensende rettsspørsmål, særlig ansvaret dyreeier har, samt forholdet til gjerdeplikt.

I tillegg til de ulovfestede reglene om erstatning, har lovgiver inntatt spredte regler om erstatning i blant annet beiteloven, veiloven, grannegjerdeloven, bilansvarsloven, friluftsløven, jernbaneloven m. fl. Jeg går inn på de viktigste reglene som knytter seg til dette temaet.

Konflikten mellom tog og dyr.

Man hører stadig om at dyr som har forvillet seg inn på skinnegangen er blitt skadet eller drept etter påkjørsel av tog. Problemet er stort og i 2004 var det hele 1661 dyr som ble drept etter påkjørsel av tog. Av disse var om lag 300 husdyr, 160 rein og resten vilt og hunder.

Reglene som kan ilegge ansvar for skader som følger av jernbanedrift reguleres av lov om jernbaneansvar, fra 1977.

Det er det enkelte driftsselskap som er ansvarlig for skade som følger av jernbanedrift, jfr. jernbaneansvarsloven § 3, jfr. jernbaneloven fra 1993 § 3.

Dette ansvaret gjelder uten skyld for personskader, men det gjelder ikke for dyr som går løse på jernbanens kjøregang, jfr. § 10. Imidlertid vil det objektive ansvaret gjelde for skade på dyr som oppholder seg utenfor jernbanens kjøregang som for eksempel får skade på grunn av gnister fra toget, ting som løsner fra toget eller lignende.

Med ulovfestet ansvar menes de to formene for ansvar som ikke er direkte lovfestet i skadeansvarsloven. Dette omfatter culpaansvar (ansvar ved skyld fra skadevolder) og objektivt ansvar (ansvar uten at skadevolder har utvist skyld).

Jernbaneverket har ikke en generell gjerdeplikt langs sine skinnegangen, jfr. grannegjerdeloven fra 1961 § 1. Jernbanen er likevel underlagt en regel som pålegger dem en aktsomhetsplikt med henhold til sikkerhet. For gjerder som er oppført gjelder gjerdeloven der det er slått fast at eksisterende gjerder skal holdes ved like.

Dette medfører at jernbanen vil kunne holdes ansvarlig på grunnlag av ordinære erstatningsregler. Aktsomhetsplikten vil her være avgjørende. I tillegg vil jernbanen påta seg ansvar i henhold til egne avtaler, interne regler og forskrifter som pålegger dem ansvar. Et

eksempel på slike er avtalen som ble inngått i 1946 om ansvaret for påkjørsel av reinsdyr. I henhold til avtalen som ble inngått den gang skulle reieneierne få utmålt en standardisert erstatning ut fra denne avtalen når rein blir drept av tog.

Uansett er det klart at tap som har sitt utspring i uaktsomhet og forsett kan kreves erstattet. Et eksempel på at et slikt erstatningskrav førte fram finner man i dom avsagt av Høyesterett (Rt. 1964 s 197).

I denne dommen var saksforholdet det at to kviger var kommet seg gjennom en grind og inn på jernbanesporet. Det førte til at dyrene ble drept av toget, og det oppstod et spørsmål om erstatning for disse dyrene.

NSB hevdet at det ikke forelå noe grunnlag for erstatning da det var en grind som grunneierne hadde ansvaret for som var blitt stående åpen. Imidlertid kom Høyesterett til at ordningen med grind i seg selv var forsvarlig, men at jernbanepersonellet ikke hadde oppfylt sine plikter etter en intern regel om å påse at slike grunder ble holdt lukket. NSB ble på dette grunnlag kjent ansvarlig for skadene.

Mye av det arbeidet Jernbaneverket gjør i forhold til å hindre at dyr skal bli skadet av tog går på å kartlegge og iverksette sikkerhetstiltak for å redusere farene ved skinnegangene. Dette er noe som klart er i jernbanens interesse, da påkjørsel av dyr fører til ekstra utgifter i forbindelse med forsinkelser og skader.

Videre er det også klart at naboene til jernbanen har en rett til å sikre sine eiendommer mot jernbanen ved å sette opp gjerder.

Man må her se reglene i sammenheng, der det vil være den som har fordel av drift med dyr som skal dekke utgiftene til å ha dyrene på sitt område i henhold til gjerdeloven. Dette må holdes opp mot aktsomhetsplikten og sikkerhetsplikten jernbanen har for sitt anlegg.

Det som ofte da vil være konsekvensen er at jernbanen som i utgangspunktet burde sette opp gjerde, unnlater dette og velger heller å betale erstatning hvis en ulykke skjer. Dette fordi det på sikt vil være billigere for jernbanen å betale erstatning enn å sette opp gjerder. Videre kan det anføres at et gjerde i noen tilfeller vil virke som et fengsel for dyr som først har kommet seg inn på jernbanesporet, men her vil man måtte veie forholdet mellom alle de dyrene som kan sikres mot de spesielle situasjonene der dyr blir innestengt. Her vil nok det å sikre jernbanen være det beste alternativet på lang sikt.

Sammenfattet gjelder det derfor ikke noe objektivt ansvar for skade påført dyr som følge av påkjørsel av tog i henhold til dagens lovgivning. Imidlertid vil påkjørsel av husdyr og rein ofte føre til at det svares en erstatning ut fra ordinære erstatningsregler og avtaler.

Et eksempel er samarbeidet mellom Jernbaneverket og Norsk Sau og Geit, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag, som har resultert i at det er opprettet en felles avtale om rutiner og erstatningsutmåling ved påkjørsel av dyr.

I dokumentet finner man blant annet standardiserte erstatningsoppgjør, skadeskjema og retningslinjer for behandling av slike saker. Mer info finnes på hjemmesiden til NSG under linken:

<http://nsg.no/jernbane/category663.html>

Dette dokumentet omfatter også prosedyrer for varsling av dyreeier, rutiner når dyr er kommet inn på skinnegangen, jaging av dyr på skinnegangen og rutiner ved påkjørsler.

Ansvar for påkjørsel av dyr med bil

Når det gjelder Statens Vegvesen har heller ikke disse noen generell gjerdeplikt mot vei, jfr. grannegjerdeloven § 1. Statens Vegvesen har heller ikke noe ansvar når det gjelder påkjørsel av dyr langs veien.

Likevel gir Veiloven fra 1963 nr. 23 §§ 44 – 48 Statens Vegvesen en plikt til å vurdere om det skal settes opp gjerder for å verne om veien, og da først og fremst for å ivareta hensynet til veien og ferdseien på veien. Dette for å forhindre at både husdyr og ville dyr kommer inn på veien.

Vegvesenet setter derfor stort sett opp gjerder etter behov, etter skjønn eller etter avtale med grunneier langs veien. Som utgangspunkt vil Statens Vegvesen derfor kun selv sette opp gjerder der det er behov for slike ut fra formålet å stenge ville dyr ute fra veien. Ellers kan gjerde bli satt opp i forhold til behovet dyreeierne langs veien har. Noen steder blir det gjort avtale med grunneier om at ansvaret for å vedlikeholde gjerdene blir gjort mot en kompensasjon. Dette beror likevel på en helhetsvurdering der det erfaringsmessig ikke nødvendigvis blir satt opp gjerde selv om behovet er til stede.

Ansvar for skader etter påkjørsel av dyr kan derfor enten ligge hos den som kjører bilen, eller hos den som eier dyret.

Når det gjelder erstatningsplikten for den som fører en bil som treffer et dyr, vil sontringen mellom tamme dyr og ville dyr ha betydning.

Hvis en bil skader et tamt dyr, vil bilførerens ansvar ovenfor eieren være lovregulert.

Bilansvarsloven § 4 angir at fører av eller forsikringsselskapet til bilen objektivt er ansvarlig for skade bilen gjør. Det vil si at et dyr som blir påkjørt kan kreves erstattet av fører av bilen eller forsikringsselskapet.

Det gjør at dyreeier i utgangspunktet uavhengig av skyld fra førerens side kan kreve erstatning for skade bilen gjør på husdyr.

Det neste spørsmålet blir da om dyreeier er ansvarlig for skade som husdyr gjør på biler.

Et grunnlag for ansvar finner man i beiteloven fra 1961 nr. 12 § 7 jfr. § 6.

Beiteloven regulerer plikten til å ta vare på egne dyr. I den grad denne plikten ikke overholdes vil eier være ansvarlig for skade som dyra gjør på avling og annen eiendom.

Dette spørsmålet kom på spissen i en dom fra Høyesterett inntatt i Rt. 1995 side 1358.

Forholdet var her at tre travhester ved et uhell kom seg ut gjennom en åpning i et gjerde, og løp av sted og støtte sammen med en bil som kom kjørende i motsatt retning på fylkesveien. For Høyesterett gjaldt saken spørsmålet om det forelå objektivt ansvar for hesteeieren, enten

ut fra alminnelige, ulovfestede regler om virksomhetsansvar, eller etter reglene i beiteloven § 7, jfr. § 6, jfr. skadeserstatningsloven § 1-5. Eieren av bilen fikk ikke medhold i erstatningskravet ut fra at denne skaden ikke falt inn under noen av de overnevnte erstatningsreglene, og måtte heller anses om et utslag av risikoen ved ordinær gårdsdrift.

Spørsmålet blir derfor hvordan rettstilstanden er når det gjelder ansvar for skade voldt av dyr etter at vi fikk den nye § 1-5 i skadeerstatningsloven ved en lovrevisjon i 1985.

Forut for denne lovrevisjonen gjaldt, foruten den positive ansvarsregel i beiteloven og enkelte bestemmelser i annen spesiallovgivning, den gamle bestemmelsen i Norges Lov fra 1687 § 6-10-2. Denne hjemlet et ansvar uten skyld for personskade voldt av nærmere angitte dyr; det var en del uklarhet om hvor langt bestemmelsen rakk. Det forelå ikke noen rettspraksis som fastslo et objektivt erstatningsansvar for tingsskade utenfor de lovfestede tilfeller.

Lovens ordning i skadeerstatningsloven er derfor at det foreligger et erstatningsansvar uten skyld som omfatter personskade og skade på enkelte ting. Samt tingsskade voldt av hund og ville dyr i fangenskap, jfr. § 1-5 nr. 1 og 2.

Beiteloven § 7 angir at eierne av dyr har ansvar når skade skjer hvis dyr kommer inn på et område der dyret ikke har rett til å oppholde seg, og at det da vil være skade på avling og annen eiendom som skal erstattes.

Høyesterett har her sammenholdt med lovforarbeidene konkludert med at skade som skjer ved kollisjon med bil ligger klart utenfor det gjerdeloven er ment å regulere, og at eieren av dyr derfor ikke kan bli ansvarlig for skade på biler på veibanen ut fra denne regelen.

Hva det ulovfestede ansvaret angår vil også dette ansvaret være begrenset, da det i så fall må konstateres at dyrehold er en virksomhet som medfører ”særlig risiko”. Det skal mye til for at et ordinært dyrehold skal kunne anses som en virksomhet som medfører en ”særlig risiko”, noe den overnevnte dommen også slår fast.

Sammenhold vil derfor ansvarsforholdet mellom bilfører og eier av dyret være slik at det foreligger et objektivt ansvar for bilfører for skader påført dyr. Dette ansvaret påhviler forsikringsselskapet i henhold til bilansvarsloven. Eier av dyret har en plikt etter beiteloven til å passe på dyrene sine, men når dyr blir påkjørt av bil vil ikke eieren ha erstatningsplikt overfor bileieren med mindre det foreligger en særlig risiko ved dyredriften.

Når det gjelder forholdet til forsikringsselskapet og muligheten for å tape bonus og pådra seg egenandel hvis man kjører på et dyr, har forsikringsselskapene særlige regler om dette. Gjennomgående er det slik at de største forsikringsselskapene ikke gir noe bonustap ved påkjørsel av beitedyr. IF skadeforsikring har sågar heller ikke noe egenandel ved slik påkjørsel. Se om forsikringsvilkårene i 2006:

http://nsg.no/getfile.php/_NSG-PDF-filer/Beitebruk/Vei%20og%20jernbane/sm%C3%A5fe_i_veibanen.pdf